

कुमारभास्करवर्मसंस्कृतपुरातनाध्ययनविश्वविद्यालयः

Kumar Bhaskar Varma Sanskrit And Ancient Studies University
(A Public State University under Assam Act no. IX of 2011)
(Accredited B+ by NAAC)

Namati, Nalbari-781337

Website: www.kbvsasun.ac.in :: Email Id: kbvsasun@rediffmail.com

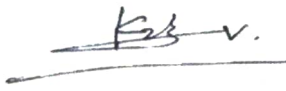
चतुर्वर्षीयशास्त्रीप्रतिष्ठा(संस्कृतज्योतिषम्)

Four Year B.A. (Hon.) in SanskritJyotish

(Dr. Nandan Kumar Tiwari)
Chairperson, BOS &
HOD, Sanskrit Jyotish

(Prof. Vinay Kumar Pandey)
External Subject Expert

(Dr. Upendra Bhargav)
External Subject Expert

(Dr. Krishna Kumar Bhargav)
External Subject Expert

(Dr. Ganesh Prasad Mishra)
Faculty Member & Coordinator

(Dr. Nityanand Ojha)
External Subject Expert

संस्कृतज्योतिषविभागः

Department of Sanskrit Jyotish

चतुर्वर्षीयसंस्कृतज्योतिषशास्त्री(प्रतिष्ठा)पाठ्यक्रमस्य प्रारूपम्

(Structure of FYUG Programme in Jyotish)

COURSE NO.		SEMESTER –I	Hours / Week	Tutorial / Week	Credit	Internal Marks	External Marks
		NAME OF PAPER					
UGJYDS101	CORE (DSC-1)	मुहूर्तचिन्तामणि: (1-2 अध्यायौ)	5	1	4	40	60
UGJYDE102	MINOR (DSE-1)	वेदः / साहित्यम् / सर्वदर्शन / व्याकरण/ ज्योतिषम् / धर्मशास्त्रम् / वेदान्त / मीमांसा ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयः (ज्योतिषेतरच्छात्राणां कृते)	5	1	4	40	60
IDUGJYDS103/ IDCPSC103/ IDCPHL103/ IDCEDN103/ IDCASM103/ IDCHIS103	IDC-1	राजनीतिविज्ञानम् / दर्शनशास्त्रम् / शिक्षाशास्त्रम् / असमीया / इतिहासः	4	1	3	40	60
AECENG104	AEC-1 (Lan-1)	आङ्गलम्	4	1	3	40	60
VACEVS105	VAC-1	पर्यावरणाध्ययनम्	4	1	3	40	60
SECIT106/ SECMC106/ SECCS106	SEC-1	Information Technology / Mushroom Cultivation / संस्कृतसम्भाषणम्	4	1	3	40	60
		TOTAL CREDITS			20		
SEMESTER –II							
UGJYDS201	CORE (DSC-2)	जातकपारिजातः (1-2 अध्यायौ)	5	1	4	40	60
UGJYDE202	MINOR (DSE-2)	वेदः / साहित्यम् / सर्वदर्शनम् / ज्योतिषम् / धर्मशास्त्रम् / वेदान्त / मीमांसा व्यवहारिकज्योतिषम् (ज्योतिषेतरच्छात्राणां कृते)	5	1	4	40	60
IDUGJYDS203/ IDCPSC203/ IDCPHL203/ IDCEDN203/ IDCASM203/ IDCHIS203	IDC-2	राजनीतिविज्ञानम् / दर्शनशास्त्रम् / शिक्षाशास्त्रम् / असमीया / इतिहासः	4	1	3	40	60
AECASM204 AECSKT204	AEC-2 (Lan-2)	असमीया/ संस्कृतम्	4	1	3	40	60
VACYOG205	VAC-2	Introduction to Yoga	4	1	3	40	60
VACCWT206 VACSF206	SEC-2	Creative Writing and Translation / Preparation Short film	4	1	3	40	60
		TOTAL CREDITS			20		
Exit option with 40 Credits : ज्योतिषशास्त्रे प्रमाणपत्रम् (Certificate in JYOTISH)							
SEMESTER-III							
UGJYDS301	CORE (DSC-3)	वास्तुशास्त्रावतरणी	5	1	4	40	60
UGJYDS302	CORE (DSC-4)	गोलपरिभाषा	5	1	4	40	60
UGJYDE303	MINOR (DSE-3)	वेदः / साहित्यम् / सर्वदर्शनम्/ ज्योतिषम् / धर्मशास्त्रम् / वेदान्त / मीमांसा / व्याकरणम् (ज्योतिषेतरच्छात्राणां कृते) जातकपारिजातः (1-2 अध्यायौ)	5	1	4	40	60

IDUGJYDS304 IDCPSC304/ IDCPHL304/ IDCEDN304/ IDCASM304/ IDCHIS304	IDC-3	राजनीतिविज्ञानम् / दर्शनशास्त्रम् / शिक्षाशास्त्रम् / असमीया / इतिहासः	4	1	3	40	60
AECLS305	AEC-3	Life Skill	3	1	2	40	60
SECCS306	SEC-3	Cyber Security	4	1	3	40	60
		TOTAL CREDITS			20		
SEMESTER –IV							
UGJYDS401	CORE (DSC-5)	जातकपारिजातः (3-6 अध्यायाः)	5	1	4	40	60
UGJYDS402	CORE (DSC-6)	लीलावती	5	1	4	40	60
UGJYDS403	CORE (DSC-7)	सूर्यसिद्धान्तः (मध्यमाधिकारः-स्पष्टाधिकारस्य 01-27 श्लोकपर्यन्तम्)	5	1	4	40	60
UGJYDS404	CORE (DSC-8)	भारतीयकुण्डलीविज्ञानम्	5	1	4	40	60
UGJYDE405	MINOR (DSE-4)	वेदः / साहित्यम् / ज्योतिषम् / धर्मशास्त्रम् / वेदान्त / मीमांसा / जातकालंकारः (ज्योतिषेतरच्छात्राणां कृते)	5	1	4	40	60
AECAC405/ AECSE405	AEC-4	Studies of Assamese Culture/ Spoken English	5	1	4	40	60
		TOTAL CREDITS			20		
Exit option with 80 Credits : ज्योतिषशास्त्रे पदविका (Diploma in Jyotish)							
SEMESTER-V							
UGJYDS501	CORE (DSC-9)	जातकपारिजातः (7-10 अध्यायाः)	5	1	4	40	60
UGJYDS502	CORE (DSC-10)	सूर्यसिद्धान्तः स्पष्टाधिकारस्य 28तम श्लोकात् त्रिप्रश्नाधिकारान्तम्)	5	1	4	40	60
UGJYDS503	CORE (DSC-11)	मुहूर्तचिन्तामणिः (संस्कार-विवाहप्रकरणे)	5	1	4	40	60
UGJYDE504	MINOR (DSE-5)	वेदः / साहित्यम् / ज्योतिषम् / धर्मशास्त्रम् / वेदान्त / मीमांसा / ज्योतिष-सिद्धान्त-मञ्जूषा (ज्योतिषेतरच्छात्राणां कृते)	5	1	4	40	60
UGNYVA505	Internship	सम्मेलनम् (शास्त्रार्थसभा)	5	1	4	40	60
		TOTAL CREDITS			20		
SEMESTER-VI							
UGJYDS601	CORE (DSC-12)	सूर्यसिद्धान्तः (ग्रहणाधिकांशे छेदकाधिकारान्तम्)	5	1	4	40	60
UGJYDS602	CORE (DSC-13)	जातकपारिजातः (11-16 अध्यायाः)	5	1	4	40	60
UGJYDS603	CORE (DSC-14)	पञ्चस्वरा	5	1	4	40	60

UGJYDS604	CORE (DSC-15)	जैमिनीसूत्रम्	5	1	4	40	60
UGJYDS605	MINOR (DSE-6)	वेदः / साहित्यम् / सर्वदर्शनम् / ज्योतिषम् / धर्मशास्त्रम् / वेदान्त / मीमांसा / लग्नवाराही (ज्योतिषेतरछात्राणां कृते)	5	1	4	40	60
		TOTAL CREDITS			20		
Exit option with 120 Credits : न्यायशास्त्रे शास्त्री (B.A. in NYAYA)							
SEMESTER-VII							
UGJYDS701	CORE (DSC-16)	शोधपरकः स्वशास्त्रीयविषयः -1 (बृहज्जातकम् 1-9 अध्यायाः)	5	1	4	40	60
UGJYDS702	CORE (DSC-17)	शोधपरकः स्वशास्त्रीयविषयः -2 (जातकतत्त्वम्)	5	1	4	40	60
UGJYDS703	CORE (DSC-18)	शोधपरकः स्वशास्त्रीयविषयः -3 (सूर्यसिद्धान्तः-(ग्रहयुत्यधिकारात् मानाध्यायपर्यन्तम्)	5	1	4	40	60
UGJYDS704	CORE (DSC-19)	संस्कृतशोधप्रविधिः	5	1	4	40	60
UGJYDE705	MINOR (DSE – 7)	भावप्रकाशः (ज्योतिषेतरछात्राणां कृते)	5	1	4	40	60
		TOTAL CREDITS			20		
SEMESTER-VIII							
UGJYDS801	CORE (DSC-19)	शोधपरकः स्वशास्त्रीयविषयः -4 (बृहज्जातकम् 10-28 अध्यायाः)	5	1	4	40	60
UGJYDS802	CORE (DSC-20)	हस्तसंजीवनम्	5	1	4	40	60
UGNYDIS803		लघुशोधप्रबन्धः	5	1	12	60	240
		TOTAL CREDITS			20		
Exit option with 120 Credits : ज्योतिषशास्त्रे शास्त्री(प्रतिष्ठा) (B.A.(Hon) in Jyotish) / ज्योतिषशास्त्रे शोधोपाधि:/ Research Programme in Jyotish							

मूल्याङ्कनयोजना –

➤ प्रत्येक सत्रे आन्तरिकी-बाह्य परीक्षे भवतः।

➤ आन्तरिकीपरीक्षा – 40%

प्रतिपत्रं मूल्याङ्कस्य प्रारूपम् -

क्र.सं.	मूल्याङ्कनम्	पूर्णाङ्काः
1.	लिखितपरीक्षा	30
2.	संगोष्ठी/ गृहकार्यम्/ उपस्थिति/ शैक्षिकभ्रमणम्	10
		40
	प्राप्ताङ्कग्रहणम् -	= प्राप्ताङ्काः (1+2)/2

➤ बाह्य(सत्रान्त)परीक्षा – 60%

➤ प्रश्नपत्रनिर्माणयोजना–

1. प्रश्नपत्रस्य भाषा संस्कृतं वर्तते।
2. प्रश्नपत्रे पूर्णाङ्काः षष्टिः (60) सन्ति ।
3. प्रश्नपत्रे खण्डत्रयमस्ति ।
4. प्रथमखण्डे अतिलघूत्तरात्मकाः दश(10) प्रश्नाः भवन्ति। सर्वे अनिवार्याः, प्रत्येकं प्रश्नाः एकाङ्कात्मकाश्च ।
5. द्वितीयखण्डे लघूत्तरात्मकाः सप्त(07) प्रश्नाः भवन्ति। सप्तसु पञ्चानामुत्तराण्यपेक्षितानि भविष्यन्ति। प्रत्येकं प्रश्नाः षडाङ्कात्मकाः (6) भवन्ति।
6. तृतीयखण्डे दीर्घोत्तरात्मकाः चत्वारो प्रश्नाः (04) भवन्ति। चतुर्षु द्वयोरुत्तरे अपेक्षिते भवतः । प्रत्येकं प्रश्नाः दशाङ्कात्मकाः (10) वर्तन्ते।

भागः	प्रश्नानां क्रमः	प्रश्नानां संख्या	उत्तरापेक्षितानां प्रश्नसंख्या	पूर्णाङ्काः
प्रथमखण्डः (अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः)	1 - 10	10	10	1×10=10
द्वितीयखण्डः (लघूत्तरीयाः प्रश्नाः)	11 - 17	7	5	6×5 =30
तृतीयखण्डः (दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः)	18 - 21	4	2	10×2=20
योगः		21	17	60

ध्यातव्यम् – पाठ्यक्रमस्य प्रत्येकं निर्धारितांशानां समावेशो निर्मिते प्रश्नपत्रेऽवश्यमेव स्यादिति।

प्रथमषाण्मासिकः

प्रथमपत्रम्

UGJYODS101

मुहूर्तचिन्तामणिः

क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्राणां ज्योतिषशास्त्रग्रन्थमाधारीकृत्य तिथिनक्षत्रयोः प्रारम्भिकबोधः।
- ज्योतिषशास्त्राणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचायनम्।
- लोकोपकारकस्य ज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।
- मुहूर्तस्य सम्यगवबोधनेन सहैव नक्षत्रस्य च समवबोधः।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकमुहूर्तस्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यमुहूर्तपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

पाठ्यग्रन्थाः

1. मुहूर्तचिन्तामणिः, डॉ. सुभाषपाण्डेयः

यूनिट – 1, क्रेडिट -1, अङ्काः – 15

- 1.1. ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयः
- 1.2. आचार्यपरम्परा
- 1.3. पञ्चाङ्गपरिचयः

यूनिट – 2, क्रेडिट -1, अङ्काः – 15

- 2.1 तिथीशानामानि
- 2.1 तिथिकृत्यानि
- 2.3 तिथीनां सफलसंज्ञा
- 2.4 रव्यादौ निषिद्धतिथयः
- 2.5 रव्यादौ निषिद्धनक्षत्राणि
- 2.6 आनन्दाद्यष्टाविंशतियोगाः
- 2.7 सर्वकार्येषु वर्ज्ययोगाः
- 2.8 वारनक्षत्रयोगेन सिद्धियोगाः
- 2.9 उत्पातमृत्युकाणसिद्धियोगाः
- 2.10 सर्वशुभकृत्ये वर्ज्याः योगाः

यूनिट – 3, क्रेडिट -1, अङ्काः – 15

- 3.1 भद्रामानम्

- 3.2 भद्रामुखपुच्छविभागः
- 3.3 भद्रामुखादिकालः
- 3.4 भद्रानिवासस्तत्फलञ्च
- 3.5 कालशुद्धिः
- 3.6 नक्षत्राणां स्वामिनः
- 3.7 नक्षत्राणां ध्रुवादिसंज्ञा तत्कृत्यानि च
- 3.8 अध ऊर्ध्वतिर्यङ्मुखभानि

यूनिट -4, क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15

- 4.1. वस्त्रधारणे मुहूर्तः
- 4.2. औषधिसेवन मुहूर्तः
- 4.3. क्रय-विक्रयमुहूर्तः
- 4.4 अन्धादि नक्षत्राणि तत्फलानि च
- 4.5 ऋणग्रहणमुहूर्तः
- 4.6 अग्निवासविचारः होमहुतेः शुद्धिञ्च
- 4.7 मैत्रीसन्धानमुहूर्तः
- 4.8 समस्तशुभकार्येषु लग्नशुद्धिः
- 4.9 ज्वरत्पत्तौ दिनसंख्या सफला
- 4.10 पञ्चकविचारः
- 4.11 गण्डमूलमुहूर्तः
- 4.12 नक्षत्राणां तारा संख्या
- 4.13 जलाशयारामप्रतिष्ठा

सहायकग्रन्थः.

1. मुहूर्तचिन्तामणिः-डॉ. सुभाषपाण्डेयः, चौखम्बा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी ।
2. मुहूर्तपारिजातः- पं.सोहनलालव्यासः, चौखम्बा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी ।
3. अबकहड़ाचक्रम्, डॉ. सुभाषपाण्डेयः, चौखम्बा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी ।

 24/06/2026

(Dr. Nandan Kumar Tiwari)

Chairperson, BOS &
HOD, Sanskrit Jyotish

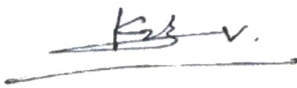
(Prof. Vinay Kumar Pandey)

External Subject Expert

(Dr. Upendra Bhargav)

External Subject Expert

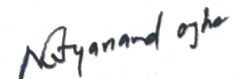
(Dr. Krishna Kumar Bhargav)

External Subject Expert

(Dr. Ganesh Prasad Mishra)

Faculty Member & Coordinator

(Dr. Nityanand Ojha)

External Subject Expert

द्वितीयपत्रम्
UGJYODE102
ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयः
क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

(पत्रमिदं ज्योतिषविभागीयेतरच्छात्राणां कृते संकल्पितम्। ज्योतिषविभागीयानाङ्कृते वेद-व्याकरण-साहित्य-सर्वदर्शन-न्याय-धर्मशास्त्र-वेदान्त-मीमांसेत्यादिषु एकं भविष्यति। तस्य पाठ्यक्रमः तत्तद्विभागीयानां भविष्यति)

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्राणां ज्योतिषशास्त्रमाधारीकृत्यखगोललक्षणस्य प्रारम्भिकबोधः।
- पंचाङ्गावयवानां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचायनम्।
- लोकविज्ञानस्य ज्योतिषशास्त्रस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सम्यगवबोधनेन सहैव ज्योतिषशास्त्राचार्यपरम्पराया ऐतिह्यस्य च समवबोधः।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारखगोलपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यशास्त्रपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

पाठ्यग्रन्थाः

1. ज्योतिषसिद्धान्तमञ्जूषा
2. ज्योतिषशास्त्रस्येतिहासः

यूनिट – 1, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 1.1. ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयः
- 1.2. आचार्यपरम्परा
- 1.3. वेदाङ्गे ज्योतिषशास्त्रस्य स्थानम्
- 1.4. भारतीयज्योतिषशास्त्रस्येतिहासः विकासक्रमश्च
- 1.5. त्रिस्कन्धपरिचयः

यूनिट – 2, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 2.1. ब्रह्माण्डस्य भारतीयावधारणा
- 2.2. राशि-नक्षत्र-ग्रहाणां परिचयः
- 2.3. अयन-मास-पक्षपरिचयः

यूनिट – 3, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 3.1. लग्नस्य संकल्पना
- 3.2. भावपरिचयः
- 3.3. वारप्रवृत्तिः

3.4. ऋतुपरिचयः

यूनिट – 4, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 4.1 पंचाङ्गपरिचयः
- 4.2 भारतीयकालगणना
- 4.3 ज्योतिषं ज्ञानविज्ञानं

सहायकग्रन्थाः .

1. ज्योतिषसिद्धान्तमञ्जूषा, प्रो. विनयकुमारपाण्डेयः चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
2. ज्योतिषशास्त्रस्येतिहासः, लोकमणिदहालः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

तृतीयपत्रम्

IDCPSC103राजनीतिविज्ञानम्/IDCPHL103दर्शनशास्त्रम् /IDCEDN103शिक्षाशास्त्रम्/
IDCASM103असमीया /IDCHIS103इतिहासः, एतेषु कश्चिदेकश्चेतव्यः।

क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

चतुर्थपत्रम्

AECENG104

आङ्ग्लम्, क्रेडिट – 4

अङ्काः – 60

पञ्चमपत्रम्

VACEVS105

पर्यावरणाध्ययनम्

क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

षष्ठपत्रम्

SECIT106Information Technology /SECMC106Mushroom Cultivation /

SECCS106 संस्कृतसम्भाषणम्, एतेषु कश्चिदेकश्चेतव्यः।

क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

द्वितीयषाण्मासिकः

प्रथमपत्रम्

UGJYDS201

जातकपारिजातः (1-2 अध्यायौ)

क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि जातकपारिजातकोक्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- अनधीतज्योतिषशास्त्रभ्यः ज्योतिषस्य शैल्याः परिचयो भवति।
- ज्योतिषशास्त्रीया राशिनिर्माणपद्धतेः ग्रहशीलव्यवस्थापनरीतेश्च परिज्ञानं भवति।

परिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धिपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम् ।

पाठ्यग्रन्थौ -

1. जातकपारिजातः कपिलेश्वर शास्त्री,

यूनिट – 1, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 1.1. मङ्गलाचरणम्
- 1.2. राशीनां संज्ञाः
- 1.3. कालपुरुषाङ्गे राशिन्यासः
- 1.4. राशीनां स्वरूपवर्णनम्
- 1.5. राशीनां स्थानानि
- 1.6. राशीनां स्वरूपादि वर्णनम्
- 1.7. राशीनां ह्रस्वादि संज्ञा
- 1.8. राशीनां पुराषादि संज्ञा
- 1.9. राशीनां सलिलादि संज्ञा
- 1.10. राशीनां चतुष्पदादि संज्ञा
- 1.11. राशीनां धातुमूलजीवादि संज्ञा
- 1.12. राशीनां विप्रादि संज्ञा
- 1.13. राशीनां अन्धत्वादिनिरूपणम्
- 1.14. राशीनां बलाबलत्वम्
- 1.15. राशीनां स्वामिनिरूपणम्

यूनिट – 2, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 2.1. राशीनां त्रिकोणादिनिरूपणम्
- 2.2. राशीनामुच्चनीचनिरूपणम्
- 2.3. राशीनां पारिजातादिसंज्ञा

- 2.4. भावानां नामानि
- 2.5. केन्द्रादि संज्ञा
- 2.6. शुभाशुभभागाः
- 2.7. राशीनां वासदेशाः
- 2.8. राशीनां प्लवत्वनिरूपणम्

यूनिट – 3, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 3.1 ग्रहाणां कालात्मत्वादिनिरूपणम्
- 3.2 ग्रहाणां राजत्वादिनिरूपणम्
- 3.3 ग्रहाणां स्वरूपम्
- 3.4 ग्रहाणां शुभाशुभत्वादि निरूपणम्
- 3.5 ग्रहाणामुदयप्रकारः
- 3.6 ग्रहाणां सञ्चारदेशाः
- 3.7 ग्रहाणां बाल्यादिवयोनिरूपणम्
- 3.8 ग्रहाणां शाखाधिपत्यं धात्वादिसंज्ञा च
- 3.9 ग्रहाणां अवस्थाः
- 3.10 ग्रहाणां वर्णविशेषाः द्रव्याणि अधिदेवता च
- 3.11 ग्रहाणां रत्नानि- वस्त्रादि- प्रदेशविभागाः
- 3.12 ग्रहाणां जातयो गुणाश्च नरादिसंज्ञामहाभूताधिपत्यं च
- 3.13 ग्रहाणां कक्षाक्रमः-न्यूनाधिकगतिकारणञ्च

यूनिट – 4, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 4.1. ग्रहाणां दृष्टयः
- 4.2. ग्रहाणां षड्बलानि
- 4.3. ग्रहाणां शत्रु-मित्र-समविचारः
- 4.4 भावबाधकग्रहाः
- 4.5 ग्रहेभ्यो विचारणीयाः विषयाः
- 4.6 ग्रहाणां भावकारकत्वम्
- 4.7 ग्रहाणां अधोमुखत्वादि-स्थिति-निरूपणम्
- 4.8 ग्रहाणां दोषापहरणम्-पीडाकरणप्रकाराश्च
- 4.9 राशौफलपरिपाकः
- 4.10 धातुजरोगे तत्पतिपूजनम्
- 4.11 बालाद्यवस्थानिरूपणम्
- 4.12 जाग्रदाद्यवस्थाः-फलदानकालकथनम्

सहायकग्रन्थाः .

1. जातकपारिजातः कपिलेश्वरशास्त्री चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी ।
2. बृहज्जातकम्, केदारदत्तजोशी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी ।

द्वितीयपत्रम्

UGJYDE202

व्यवहारिकज्योतिषम्

क्रेडिट – 4, अङ्काः – 60

(पत्रमिदं ज्योतिषविभागीयेतरच्छात्राणां कृते संकल्पितम्। ज्योतिषविभागीयानाङ्कृते वेद-व्याकरण-साहित्य-सर्वदर्शन-ज्योतिष-धर्मशास्त्र-वेदान्त-मीमांसेत्यादिषु एकं भविष्यति। तस्य पाठ्यक्रमः तत्तद्विभागीयानां भविष्यति)

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि ज्योतिषशास्त्रोक्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- अनधीतज्योतिषशास्त्रभ्यः व्यवहारिकशैल्याः परिचयो भवति।
- लोकैः सह ज्योतिषशास्त्रस्य सम्बन्धप्रतिपादनम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सामान्यपरिचयकरणम्।

परिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धिपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- लोकैः सह ज्योतिषशास्त्रस्य सम्बन्धः कीदृशः अस्तीति अवगच्छन्ति
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम् ।

पाठ्यग्रन्थौ -

1. मुहूर्तचिन्तामणिः, डॉ.सुभाषपाण्डेयः, चौखम्भा, संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी।

यूनिट – 1, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 1.1 दिक्शूलम्
- 1.2 विदिक्शूलम्
- 1.3 यात्रायां दिग्दोहदज्ञानम्
- 1.4 चन्द्रदिग्वासः
- 1.5 चन्द्रदिग्वासफलम्

यूनिट – 2, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 2.1 सामान्ययात्रायां तिथि-नक्षत्रयोर्विचारः
- 2.2 दिवा-रात्रौ पञ्चदशमुहूर्ताः
- 2.3 हवने अग्निवासविचारः
- 2.4 होमाहुतिः

यूनिट – 3, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 3.1. गण्डान्तनक्षत्रबोधकम्
- 3.2. ग्रहतुष्ट्यर्थं धारणाय मणयः
- 3.3. ग्रहाणां दोषपरिहारार्थमोषधयः

- 3.4 भद्राविचारः
यूनिट – 4, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15
4.1. भद्रायाः मुखपुच्छ-विभागः
4.2. भद्रावासं फलञ्च
4.3. पञ्चकम्
4.4 क्षौरमुहूर्तः

सहायकग्रन्थाः .

1. मुहूर्तचिन्तामणिः, डॉ.सुभाषपाण्डेयः, चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी

तृतीयषाण्मासिकः

प्रथमपत्रम्

वास्तुशास्त्रावतरणी

UGJYDS301

क्रेडिट- 4, अङ्काः:- 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि वास्तुशास्त्रोक्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- अनधीतवास्तुशास्त्रभ्यः शिल्पशास्त्रस्य शैल्याः परिचयो भवति।
- वैदैः सह वास्तुशास्त्रस्य सम्बन्धप्रतिपादनम्।
- वास्तुशास्त्रस्य सामान्यपरिचयकरणम्।

परिणामाः -

- वास्तुतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धिपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- वेदैः सह वास्तुशास्त्रस्य सम्बन्धः कीदृशः अस्तीति अवगच्छन्ति
- वास्तुशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम् ।

पाठ्यग्रन्थौ -

1. वास्तुशास्त्रावतरणी, डॉ.कृष्णकुमारभार्गवः, गिरीशभट्टः बि, केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः नवदेहली।
2. बृहद्वास्तुमाला, बिन्ध्येश्वरी प्रसाद द्विवेदी, चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी।

यूनिट – 1, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 1.6 वास्तुशास्त्रस्य परिचयः
- 1.7 वास्तुपुरुषस्य उत्पत्तिः
- 1.8 वास्तुशास्त्रस्य परम्परा
- 1.9 वास्तुशास्त्रस्य महत्त्वम्
- 1.10 पञ्चमहाभूतैस्सह वास्तुशास्त्रस्य सम्बन्धः

यूनिट – 2, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 2.1 वास्तुशास्त्रोक्तेषु भूचयनसिद्धान्तेषु ग्रामवासनिर्णयः
- 2.2 प्लवत्वादिवशात् भूमेः शुभाशुभत्वम्
- 2.3 भूखण्डस्य आकारवशात् विस्तारवशाच्च शुभाशुभत्वम्
- 2.4 ब्राह्मणादिवर्णयानां गृहनिर्माणार्थं शुभाशुभभूखण्डानि

यूनिट – 3, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 3.1. भूपरीक्षणम्
- 3.2. शल्यज्ञानं शल्योद्धारश्च
- 3.3. पिण्ड-आयादिसाधनम्
- 3.4 पदविन्यासः

यूनिट – 4, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 4.1. आवासीयवास्तुनि प्रकोष्ठविभागः
- 4.2. आवासीयवास्तुनि द्वारस्थाननिर्णयः
- 4.3. आवासीयवास्तुनि जलस्थाननिर्णयः पर्यावरणव्यवस्था
- 4.4 आवासीयवास्तुनि पर्यावरणव्यवस्था

सहायकग्रन्थाः .

1. वास्तुशास्त्रावतरणी, डॉ.कृष्णकुमारभार्गवः, गिरीशभट्टः बि, केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः नवदेहली।
2. बृहद्वास्तुमाला, बिन्ध्येश्वरी प्रसाद द्विवेदी, चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी।

द्वितीयपत्रम्

UGJYDS 302

गोलपरिभाषा

क्रेडिट- 4, अङ्काः:- 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- छात्राणां गोलस्य प्रारम्भिकबोधः।
- गोलीयस्थितीनां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचाययनम्।
- खगोलतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकगोलस्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यग्रहगतिपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

आधारग्रन्थः -

1. गोलपरिभाषा, कमलाकान्तपाण्डेयः - 4 क्रेडिट, 60 अङ्काः

यूनिट - 1 - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

1.1 1-25 श्लोकाः

यूनिट - 2 - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

1.1 26-50 श्लोकाः

यूनिट - 3 - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

3.1. 51-75 श्लोकाः

यूनिट - 4 - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

4.1. 76-100 श्लोकाः

सहायकग्रन्थाः -

1. गोलपरिभाषा, डा. कमलाकान्तपाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

तृतीयपत्रम्

UGJYDE 303

जातकपारिजातः

(1-2 अध्यायौ)

क्रेडिट- 4, अङ्काः- 60

(ज्योतिषेतरच्छात्राणां कृते)

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि जातकपारिजातकोक्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- अनधीतज्योतिषशास्त्रभ्यः ज्योतिषस्य शैल्याः परिचयो भवति।
- ज्योतिषशास्त्रीया राशिनिरूपणपद्धतेः ग्रहशीलव्यवस्थापनरीतेश्च परिज्ञानं भवति।

परिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धिपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम् ।

पाठ्यग्रन्थौ -

1. जातकपारिजातः कपिलेश्वर शास्त्री,
2. बृहज्जातकम्. केदारदत्त जोशी

यूनिट - 1, क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15

1.16. मङ्गलाचरणम्

1.17. राशीनां संज्ञाः

1.18. कालपुरुषाङ्गे राशिन्यासः

1.19. राशीनां स्वरूपवर्णनम्

1.20. राशीनां स्थानानि

- 1.21. राशीनां स्वरूपादि वर्णनम्
- 1.22. राशीनां ह्रस्वादि संज्ञा
- 1.23. राशीनां पुराषादि संज्ञा
- 1.24. राशीनां सलिलादि संज्ञा
- 1.25. राशीनां चतुष्पदादि संज्ञा
- 1.26. राशीनां धातुमूलजीवादि संज्ञा
- 1.27. राशीनां विप्रादि संज्ञा
- 1.28. राशीनां अन्धत्वादिनिरूपणम्
- 1.29. राशीनां बलाबलत्वम्
- 1.30. राशीनां स्वामिनिरूपणम्

यूनिट – 2, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 2.9. राशीनां त्रिकोणादिनिरूपणम्
- 2.10. राशीनामुच्चनीचनिरूपणम्
- 2.11. राशीनां पारिजातादिसंज्ञा
- 2.12. भावानां नामानि
- 2.13. केन्द्रादि संज्ञा
- 2.14. शुभाशुभभागाः
- 2.15. राशीनां वासदेशाः
- 2.16. राशीनां प्लवत्वनिरूपणम्

यूनिट – 3, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 3.1 ग्रहाणां कालात्मत्वादिनिरूपणम्
- 3.2 ग्रहाणां राजत्वादिनिरूपणम्
- 3.3 ग्रहाणां स्वरूपम्
- 3.4 ग्रहाणां शुभाशुभत्वादि निरूपणम्
- 3.5 ग्रहाणामुदयप्रकारः
- 3.6 ग्रहाणां सञ्चारदेशाः
- 3.7 ग्रहाणां बाल्यादिवयोनिरूपणम्
- 3.8 ग्रहाणां शाखाधिपत्यं धात्वादिसंज्ञा च
- 3.9 ग्रहाणां अवस्थाः
- 3.10 ग्रहाणां वर्णविशेषाः द्रव्याणि अधिदेवता च
- 3.11 ग्रहाणां रत्नानि- वस्त्रादि- प्रदेशविभागाः
- 3.12 ग्रहाणां जातयो गुणाश्च नरादिसंज्ञामहाभूताधिपत्यं च
- 3.13 ग्रहाणां कक्षाक्रमः-न्यूनाधिकगतिकारणञ्च

यूनिट – 4, क्रेडिट -1 , अङ्काः – 15

- 4.1. ग्रहाणां दृष्टयः
- 4.2. ग्रहाणां षड्बलानि
- 4.3. ग्रहाणां शत्रु-मित्र-समविचारः
- 4.4 भावबाधकग्रहाः
- 4.5 ग्रहेभ्यो विचारणीयाः विषयाः

- 4.6 ग्रहाणां भावकारकत्वम्
- 4.7 ग्रहाणां अधोमुखत्वादि-स्थिति-निरूपणम्
- 4.8 ग्रहाणां दोषापहरणम्-पीडाकरणप्रकाराश्च
- 4.9 राशौफलपरिपाकः
- 4.10 धातुजरोगे तत्पतिपूजनम्
- 4.11 बालाद्यवस्थानिरूपणम्
- 4.12 जाग्रदाद्यवस्थाः-फलदानकालकथनम्

सहायकग्रन्थाः .

1. जातकपारिजातः कपिलेश्वरशास्त्री चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी ।
2. बृहज्जातकम्, केदारदत्तजोशी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी ।

चतुर्थषाण्मासिकः

प्रथमपत्रम्

जातकपारिजातः

(3-6 अध्यायाः)

UGJYDS401

क्रेडिट- 4, अङ्काः- 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि जातकपारिजातकोक्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- अनधीतज्योतिषशास्त्रभ्यः ज्योतिषस्य शैल्याः परिचयो भवति।
- ज्योतिषशास्त्रीया राशिनिरूपणपद्धतेः ग्रहशीलव्यवस्थापनरीतेश्च परिज्ञानं भवति।

परिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धिपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम् ।

पाठ्यग्रन्थौ -

3. जातकपारिजातः कपिलेश्वर शास्त्री,
4. बृहज्जातकम्, केदारदत्त जोशी

यूनिट - 1, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

- 1.1. वियोजनजन्मज्ञानप्रकारः
- 1.2. निषेकविधिः
- 1.3. गर्भधारणलक्षणम्
- 1.4. गर्भाधाने मैथुनप्रकारज्ञानम्
- 1.5. गर्भसम्भवयोगः
- 1.6. गर्भेदम्पत्योः शुभाशुभफलम्
- 1.7. निषेककालवशाज्जन्मवाशाच्चपित्रादीनां शुभाशुभविचारः
- 1.8. निषेधकालः
- 1.9. स्त्रीणामृतकालः

- 1.10 ऋतौ तुर्यादिरात्रे सन्ताने विशेषः
- 1.11 निषेके पुत्रादियोगविचारः
- 1.12 षड्क्लीबयोगाः

यूनिट – 2, क्रेडिट – 1, अङ्काः - 15

- 2.1. यमलादियोगाः
- 2.2. प्रसूतिकालज्ञानम्
- 2.3. पितृपरोक्षे जन्मयोगः
- 2.4. द्वादशाब्दीमध्ये आयुषोऽनिश्चितता
- 2.5. पित्रादीनामरिष्टयोगः
- 2.6. गर्भमासेश्वराः
- 2.7. वर्षमध्येमरणम्
- 2.8. ग्रहकृतोऽरिष्टभंगः
- 2.9. राशीशकृतोऽरिष्टभंगः
- 2.10. निसर्गाद्यायुः कथनम्
- 2.11. छिद्रग्रहाः
- 2.12. लग्नायुः साधनम्

यूनिट – 3, क्रेडिट – 1, अङ्काः - 15

- 3.1. हस्तादिविच्छेदयोगाः
- 3.2. जातकभंगपरिभाषा
- 3.3. राजभंगयोगाः
- 3.4. रेकायोगः
- 3.5. दरिद्रयोगाः
- 3.6. दरिद्रयोगफलम्
- 3.7. प्रेष्ययोगाः
- 3.8. विकलाङ्गयोगाः
- 3.9. विविधराजयोगभेदाः
- 3.10. ग्रहदानफलविवरणम्
- 3.11. पंचमहापुरुषयोगाः
- 3.12. सुनफादियोगाः

यूनिट – 4, क्रेडिट – 1, अङ्काः - 15

- 4.1. अधमसमवरिष्टयोगः
- 4.2. अधियोगः
- 4.3. गजकेशरीयोगः
- 4.4. अमलायोगः
- 4.5. वासिवेशि-उभयचरिके योगः
- 4.6. शुभाऽशुभकर्तरीयोगाः
- 4.7. शंख-पर्वत-काहलयोगः
- 4.8. लक्ष्मीयोगः
- 4.9. संख्यायोगाः
- 4.10. उपरोक्तयोगानां फलानि
- 4.11. राजयोगप्राप्तिकालः

सहायकग्रन्थाः .

1. जातकपारिजातः कपिलेश्वरशास्त्री चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी ।
2. बृहज्जातकम्, केदारदत्तजोशी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्, वाराणसी ।

द्वितीयपत्रम्
UGJYDS 402

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि लीलावतीसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- लीलावतीगणितचिन्तनम्।

अधिगमपरिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन गणितसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम्

आधारग्रन्थः - लीलावती

यूनिट - 1	-	क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15
	1.1. परिभाषातःजातिचतुष्टयं यावत्	
यूनिट - 2	-	क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15
	2.1. भिन्नपरिमाष्टकतः व्यस्तविधं यावत्	
यूनिट - 3	-	क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15
	3.1. इष्टकर्मतः त्रैराशिकं यावत्	
यूनिट - 4	-	क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15
	4.1. बहुराशिकतः श्रेणीव्यवहारं यावत्	

सहायकग्रन्थाः -

1. लीलावती – प्रो.रामचन्द्र पाण्डेयः, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

चतुर्थपत्रम्
लीलावती

तृतीयपत्रम्
UGJYDS403

सूर्यसिद्धान्तः

(मध्यमाधिकारः-स्पष्टाधिकारस्य 01-27 श्लोकपर्यन्तम्)

क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि सूर्यसिद्धान्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- ग्रहगणितायचिन्तनम्।

अधिगमपरिणामाः -

➤ ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन ग्रहस्पष्टसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।

➤ ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम्

आधारग्रन्थः - सूर्यसिद्धान्तः (मध्यमाधिकारः-स्पष्टाधिकारस्य 01-27 श्लोकपर्यन्तम्)

यूनिट - 1 - क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

1.2. मध्यमाधिकारः 1-24 श्लोकाः

यूनिट - 2 - क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

2.2. मध्यमाधिकारः-25-48 श्लोकाः

यूनिट - 3 - क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

3.2. मध्यमाधिकारः 49-70 श्लोकाः

यूनिट - 4 - क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

4.1 स्पष्टाधिकारस्य 01-27 श्लोकाः

सहायकग्रन्थाः -

2. सूर्यसिद्धान्तः - प्रो.रामचन्द्र पाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

चतुर्थपत्रम्

UGJYDS404

भारतीयकुण्डलीविज्ञानम्

क्रेडिट- 4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि -

➤ समग्रस्यापि भारतीयकुण्डलीविज्ञानग्रन्थोक्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।

➤ स्पष्टग्रहप्रयोजनायचिन्तनम्।

➤ कुण्डलीनिर्माणस्य परिज्ञानम्।

अधिगमपरिणामाः -

➤ ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धीपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।

आधारग्रन्थः -

1. भारतीयकुण्डलीविज्ञानम्

यूनिट - 1, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

1.1. चालन-इष्टकालसाधनम्

1.2. इष्टकालिकग्रहसाधनम्

1.3. भयातभभोगानयनम्

1.4. चन्द्रस्पष्टसाधनविधिः

1.5. अयनांश-चरखण्डानयनम्

यूनिट - 2, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

2.1 लङ्कोदयमान-स्वोदयमानम्

2.2 लग्नानयनम्

2.3 नतसाधनम्

2.4 दशमलग्नसाधनम्

2.5 ससन्धिद्वादशभावसाधनम्
यूनिट - 3, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

- 3.1. जन्माङ्गचक्रम्
- 3.2. चलितचक्रम्
- 3.3. विंशोपकबलानयनम्
- 3.4. षड्वर्गसाधनम्
- 3.5. सप्तवर्गविचारः
- 3.6. रेखाष्टकविचारः

यूनिट - 4, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

- 4.1 दशा-अन्तर्दशासाधनविधिः
- 4.2 स्थानिकसमयानयनम्

सहायकग्रन्थाः -

1. भारतीयकुण्डलीविज्ञानम्, मीठालाल ओझा, देवर्षि प्रकाशन, वाराणसी।
2. भारतीय ज्योतिष, नेमिचन्द्र शास्त्री, भारतीय ज्ञानपीठ, नई दिल्ली।

पञ्चमपत्रम्

UGJYDE 405

जातकालंकारः

(ज्योतिषेतरच्छात्राणां कृते)

क्रेडिट- 4, अङ्काः:- 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- छात्राणां ज्योतिषशास्त्रस्य प्रारम्भिकबोधः।
- ज्योतिषशास्त्राणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचायनम्।
- सर्वपुरुषार्थसाधकस्य ज्योतिषतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकज्योतिषस्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यकुण्डलीपरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

आधारग्रन्थः -

1. जातकालंकारः, श्रीगणेशकविविरचितः - 4 क्रेडिट, 60 अङ्काः

यूनिट - 1 - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

- 1.1. 1- 2 अध्यायौ

यूनिट - 2 - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

- 2.1. 3-4 अध्यायौ

यूनिट - 3 - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

3.1 पंचमोऽध्यायः

यूनिट - 4 - 1 क्रेडिट, 15 अङ्काः

4.1. 6-7 अध्यायौ

सहायकग्रन्थः -

1. जातकालंकारः चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

पञ्चमषाण्मासिकः

प्रथमपत्रम्

UGJYDS 501

जातकपारिजातः

(7-10 अध्यायाः)

क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- छात्राणां जातकपारिजातस्यावबोधः।
- द्वादशभावानां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च मानवस्थितिनां परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रदिशा द्वादशभावतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धिपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम् ।

आधारग्रन्थः - जातकपारिजातः (7-10 अध्यायाः) - 4 क्रेडिट, 60 अङ्काः

यूनिट - 1 - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

1.1. सप्तमोऽध्यायः

यूनिट - 2 - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

2.1. अष्टमोऽध्यायः

यूनिट - 3 - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

3.1. नवमोऽध्यायः

यूनिट - 4 - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

4.1. दशमोऽध्यायः

सहायकग्रन्थः -

1. जातकपारिजातः, कपिलेश्वरशास्त्री, चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी।
2. बृहज्जातकम्, केदारदत्त जोशी, चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी।

द्वितीयपत्रम्

UGJYDS502

सूर्यसिद्धान्तः

(स्पष्टाधिकारस्य 28तम श्लोकात् त्रिप्रश्नाधिकारान्तम्)

क्रेडिट- 4, अङ्काः- 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि सूर्यसिद्धान्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- ग्रहगणितायचिन्तनम्।

अधिगमपरिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन ग्रहस्पष्टसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम्

आधारग्रन्थाः -

1. सूर्यसिद्धान्तः -स्पष्टाधिकारस्य 28तम श्लोकात् त्रिप्रश्नाधिकारान्तम् - 4 क्रेडिट, 60 अङ्काः

यूनिट - 1 -- क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

1.1. स्पष्टाधिकारः 28-53 श्लोकाः

यूनिट - 2 -- क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

2.1. स्पष्टाधिकारः 54-69 श्लोकाः

2.2. त्रिप्रश्नाधिकारः 01-10 श्लोकाः

यूनिट - 3 -- क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

3.1. त्रिप्रश्नाधिकारः 11-35 श्लोकाः

यूनिट - 4 -- क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

4.1. त्रिप्रश्नाधिकारः 36-59 श्लोकाः

सहायकग्रन्थाः -

1. सूर्यसिद्धान्तः - प्रो.रामचन्द्र पाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

तृतीयपत्रम्

UGJYDS503

मुहूर्तचिन्तामणिः (संस्कार-विवाहप्रकरणम्)

क्रेडिट- 4, अङ्काः- 60

अधिगमोद्देश्यानि-

- छात्राणां षोडशसंस्कारार्थं शुभाशुभमुहूर्तानां परिज्ञानम्।
- विवाहसम्बन्धियोगानां, शुभाशुभमुहूर्तानां, अष्टकूटादि विषये अवबोधनम्।

परिणामाः-

- ज्योतिषशास्त्रे मुहूर्तविज्ञानेन व्यवहारिकजीवने तस्य प्रयोगम् ।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्य शुभाशुभमुहूर्तानां परिज्ञानम्।

आधारग्रन्थः -

1. मुहूर्तचिन्तामणिः – संस्कार-विवाहप्रकरणम्

यूनिट - 1, – क्रेडिट -1, अङ्काः 20

1.1. संस्कारप्रकरणम्-1-42 श्लोकाः

यूनिट - 2, – क्रेडिट -1, अङ्काः 15

2.1 संस्कारप्रकरणम्- 25-60 श्लोकाः

2.2 विवाहप्रकरणम्- 1- 24 श्लोकाः

यूनिट - 3, – क्रेडिट -1, अङ्काः 15

3.1 विवाहप्रकरणम्- 25-67 श्लोकाः

यूनिट - 4, – क्रेडिट -1, अङ्काः 10

4.1. विवाहप्रकरणम्- 68-110 श्लोकाः

सहायकग्रन्थाः -

1. . मुहूर्तचिन्तामणिः – डॉ.सुभाष पाण्डेयः , चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणासी

चतुर्थपत्रम्

UGJYDE504

ज्योतिष-सिद्धान्त-मञ्जूषा

क्रेडिट- 4, अङ्काः- 60

अधिगमोद्देश्यानि-

- समग्रस्यापि ग्रहसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- ग्रहगणितायचिन्तनम्।

अधिगमपरिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन ग्रहस्पष्टसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम्

➤

आधारग्रन्थः -

1. ज्योतिष-सिद्धान्त-मञ्जूषा - डॉ. विनयकुमार पाण्डेयः

यूनिट - 1, क्रेडिट -1, अङ्काः 20

- 1.1. सृष्टिसिद्धान्तः
- 1.2. ज्योतिषशास्त्रस्य संक्षिप्तपरिचयः
- 1.3. सिद्धान्तवैशिष्ट्यम्
- 1.4. प्रत्यक्षं ज्योतिषं शास्त्रम्
- 1.5. ज्योतिषं ज्ञानविज्ञानम्
- 1.6. ज्योतिषशास्त्रस्य लोकोपकारकत्वम्

यूनिट - 2, क्रेडिट -1, अङ्काः 15

- 2.1. सूर्यस्वरूपम्
- 2.2. चन्द्रस्वरूपम्
- 2.3. भौमस्वरूपम्
- 2.4. बुधस्वरूपम्
- 2.5. गुरोःस्वरूपम्
- 2.6. शुक्रस्वरूपम्
- 2.7. शनेःस्वरूपम्
- 2.8. राहु-केतुस्वरूपम्

यूनिट - 3, क्रेडिट -1, अङ्काः 15

- 3.1. भूमेः स्वरूपम्
- 3.2. काल स्वरूपम्
- 3.3. अहोरात्रव्यवस्था
- 3.4. अधिकमासविचारः
- 3.5. क्षयमासविचारः
- 3.6. पञ्चाङ्ग-परिचयः

यूनिट - 4, क्रेडिट -1, अङ्काः 10

- 4.1. ग्रहणविचारः
- 4.2. ऋतुपरिचयः
- 4.3. भारतीयावेधपरम्परा
- 4.4. वेधशालानामावश्यकता
- 4.5. प्रलयविमर्शः

सहायकग्रन्थाः -

1. ज्योतिष-सिद्धान्त-मञ्जूषा - डॉ. विनयकुमार पाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणासी

पञ्चमपत्रम्

UGNYVA505

शास्त्रार्थसभा

क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

(प्रश्नपत्रमिदं प्रयोगात्मकम्)

पत्रस्योद्देश्यानि -

- छात्राणां शास्त्रार्थमाध्यमेन प्रसिद्धज्योतिषविषयाणामुपरि गूढज्ञानस्थापनपुरस्सरं विषयप्रतिपादनशैलीविकासार्थम्।
- छात्रेभ्यो ज्योतिषशास्त्रीयप्रसिद्धग्रन्थेषु प्रतिपादितानां विषयाणामुपस्थापनस्यावसरप्रदानम्।

पत्रस्य परिणामाः -

- छात्राः शास्त्रार्थसभायां विषयप्रतिपादने कुशलाः भविष्यन्ति।
- छात्राः ज्योतिषशास्त्रीयप्रतिपादितगभीरविषयेषु पारङ्गताः भविष्यन्ति।

शास्त्रार्थस्य नियमाः -

- गणशः शास्त्रार्थो भविष्यति।
- एकस्मिन् गणे द्वौ छात्रौ भविष्यतः।
- विभागद्वारा शास्त्रार्थस्य दशदिनद्वयात्प्राग् गणशो विषयो प्रदास्यते।
- एकस्य गणस्य कृते समयः विंशतिः निमेषो प्रदास्यते।
- एकेन पूर्वपक्षः उपस्थापयिष्यते, अपरेण उत्तरपक्षश्च।
- छात्राणां विषयज्ञानं प्रतिपादनशैलीं च दृष्ट्वा अङ्कस्य निर्धारणं करिष्यते।

शास्त्रार्थे निर्णायकाः -

- एको विषयविशेषज्ञः विश्वविद्यालयस्य बहिस्तात् समाहूतो भविष्यति।
- विभागाध्यक्षः पदेन सभायाम् अध्यक्षो भविष्यति।
- अन्ये समेऽपि विभागीया अध्यापकाः सभायां भविष्यन्ति।
- सभायाः कस्मिन्नपि विषये अन्तिमनिर्णयो विभागाध्यस्य मान्यो भविष्यति।

24/06/2026

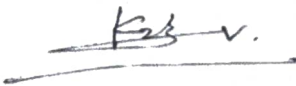
(Dr. Nandan Kumar Tiwari)
Chairperson, BOS &
HOD, Sanskrit Jyotish

(Prof. Vinay Kumar Pandey)
External Subject Expert

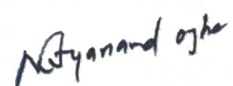
(Dr. Upendra Bhargav)
External Subject Expert

(Dr. Krishna Kumar Bhargav)
External Subject Expert

(Dr. Ganesh Prasad Mishra)
Faculty Member & Coordinator

(Dr. Nityanand Ojha)
External Subject Expert

षष्ठषाण्मासिकः

प्रथमपत्रम्

UGJYDS601

सूर्यसिद्धान्तः

(ग्रहणाधिकारात् छेदकाधिकारान्तम्)

क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- समग्रस्यापि सूर्यसिद्धान्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।
- ग्रहगणितायचिन्तनम्।

अधिगमपरिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन ग्रहस्पष्टसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम्

आधारग्रन्थाः -

1. सूर्यसिद्धान्तः - ग्रहणाधिकारात् छेदकाधिकारान्तम् - 4 क्रेडिट, 60 अङ्काः

यूनिट - 1 -- क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

1.1. चन्द्रग्रहणाधिकारः-01-13 श्लोकाः

यूनिट - 2 -- क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

2.1 चन्द्रग्रहणाधिकारः-14-26 श्लोकाः

यूनिट - 3 -- क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

3.1. सूर्यग्रहणाधिकारः-01-17 श्लोकाः

यूनिट - 4 -- क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

4.1. छेदकाधिकारः - 01-24 श्लोकाः

सहायकग्रन्थाः -

2. सूर्यसिद्धान्तः - प्रो.रामचन्द्र पाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

द्वितीयपत्रम्

UGJYDS602

जातकपारिजातः (11-16 अध्यायाः)

क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि-

- छात्राणां जातकपारिजातस्यावबोधः।
- द्वादशभावानां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च मानवस्थितिनां परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रदिशा द्वादशभावतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन लोकस्याचारशुद्धिपूर्वकपरमपुरुषार्थसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम् ।

आधारग्रन्थः - जातकपारिजातः (11-16 अध्यायाः) - 4 क्रेडिट, 60 अङ्काः

यूनिट - 1 -- क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15

1.1. प्रथमद्वितीयतृतीयभावफलविचारः

यूनिट - 2 -- क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15

2.1. चतुर्थपंचमषष्ठभावफलविचारः

यूनिट - 3 -- क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15

3.1. सप्तमअष्टमनवमभावफलविचारः

यूनिट - 4 -- क्रेडिट -1 , अङ्काः - 15

4.1. दशमएकादशद्वादशभावफलविचारः

सहायकग्रन्थः -

3. जातकपारिजातः, कपिलेश्वरशास्त्री, चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी।
4. बृहज्जातकम्, केदारदत्त जोशी, चौखम्भा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी।

तृतीयपत्रम्
UGJYDS603

पञ्चस्वरा

क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- छात्राणां ज्योतिषशास्त्रस्य प्रारम्भिकबोधः।
- ज्योतिषशास्त्राणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचायनम्।
- सर्वपुरुषार्थसाधकस्य ज्योतिषतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकप्रमाणप्रमेयस्वरूपपरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यज्योतिषस्य परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम्।

यूनिट - 1 , क्रेडिट - 1 , अङ्काः - 15

1.1. प्रथमोऽध्यायः

यूनिट - 2 , क्रेडिट - 1 , अङ्काः - 15

1.1. द्वितीयोऽध्यायः (दशास्वर कथन)।

यूनिट - 3 , क्रेडिट - 1 , अङ्काः - 15

3.1. द्वितीयोऽध्यायः (दशास्वर कथनतः अन्तिमम्)।

यूनिट - 4 , क्रेडिट - 1 , अङ्काः - 15

1.1. तृतीयोऽध्यायः

सहायकग्रन्थः -

1. पञ्चस्वरा -सत्येन्द्र मिश्रः -चौखम्बाविद्याभवन ,वाराणसी221001 -

चतुर्थपत्रम्
UGJYDS604
जैमिनीसूत्रम्
क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

अधिगमोद्देश्यानि -

अधिगमोद्देश्यानि -

➤ समग्रस्यापि जैमिनीसिद्धान्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।

➤ आयुर्दायचिन्तनम्।

अधिगमपरिणामाः -

➤ ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन आयुसाधनसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।

➤ ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम्

आधारग्रन्थः -जैमिनीसूत्रम्

यूनिट - 1, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

1. प्रथमोऽध्यायः

1.1 प्रथमपादः

1.2 द्वितीयपादः

यूनिट - 2, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

2. प्रथमोऽध्यायः

2.1 तृतीयपादः

2.2 चतुर्थपादः

यूनिट - 3, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

3. द्वितीयाध्यायः

3.1 प्रथमपादः

3.2 द्वितीयपादः

यूनिट - 4, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

4. द्वितीयाध्यायः

4.1 तृतीयपादः

4.2 चतुर्थपादः

सहायकग्रन्थाः

1. जैमिनीसूत्रम्, चौखम्बाविद्याभवन, वाराणसी .

पञ्चमपत्रम्
UGJYDS605

लग्नवाराही

क्रेडिट - 4, अङ्काः - 60

- छात्राणां फलितस्यावबोधः।
 - ग्रहाणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च भावानां परिज्ञानम्।
 - ज्योतिषशास्त्रदिशा पदार्थतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।
- परिणामाः -
- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकभावस्वरूपपरिज्ञानम्।

लग्नवाराही ग्रन्थोक्तपदार्थानां परिष्कृतलक्षणादिपरिज्ञानम्

आधारग्रन्थः – लग्नवाराही

यूनिट ,1 –क्रेडिट ,1 –अङ्काः 15 –

- 1.1. पुरुषकुण्डल्यां प्रथमभावतः अष्टमभावपर्यन्तम्

यूनिट – 2, क्रेडिट – 1, अङ्काः – 15

- 2.1. पुरुषकुण्डल्यां अष्टमभावतः द्वादशभावपर्यन्तम्
- 2.2. स्त्रीकुण्डल्याम् प्रथमभावतः चतुर्थभावपर्यन्तम्

यूनिट – 3, क्रेडिट – 1, अङ्काः – 15

- 3.1. स्त्रीकुण्डल्याम् पञ्चमभावतः द्वादशभावपर्यन्तम्

यूनिट – 4, क्रेडिट – 1, अङ्काः – 15

- 4.1. अन्ययोगाः

सहायकग्रन्थाः

1. लग्नवाराही

सप्तमषाण्मासिकः

प्रथमपत्रम्

शोधपरकः स्वशास्त्रीयविषयः -1

(बृहज्जातकम् 1-9 अध्यायाः)

UGJYDS701

क्रेडिट- 4, अङ्काः:- 60

अधिगमोद्देश्यानि –

- छात्राणां फलितस्यावबोधः।
- ग्रहाणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च भावानां परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रदिशा पदार्थतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकभावस्वरूपपरिज्ञानम्।
- बृहज्जातकम् ग्रन्थोक्तपदार्थानां परिष्कृतलक्षणादिपरिज्ञानम्।

आधारग्रन्थः- बृहज्जातकम्, केदार जोशीः

यूनिट – 1 , क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

1.1 प्रथमोऽध्यायः - तृतीयोऽध्यायः

यूनिट – 2 , क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

2.1 चतुर्थोऽध्यायः-पंचमोऽध्यायः

यूनिट – 3 , क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

3.1 षष्ठोऽध्यायः-सप्तमोऽध्यायः

यूनिट – 4, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

4.1 अष्टमोऽध्यायः-नवमोऽध्यायः

सहायकग्रन्थः -

1. बृहज्जातकम्, केदार जोशीः, चौखम्बाविद्याभवन, वाराणसी – 221001

द्वितीयपत्रम्

शोधपरकः स्वशास्त्रीयविषयः -1

(जातकतत्त्वम्)

UGJYDS702

क्रेडिट- 4, अङ्काः:- 60

अधिगमोद्देश्यानि –

- छात्राणां फलितस्यावबोधः।
- ग्रहाणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च भावानां परिज्ञानम्।

➤ ज्योतिषशास्त्रदिशा पदार्थतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।
परिणामाः -

➤ सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकभावस्वरूपपरिज्ञानम्।

➤ जातकतत्त्वम् ग्रन्थोक्तपदार्थानां परिष्कृतलक्षणादिपरिज्ञानम्।

आधारग्रन्थः- जातकतत्त्वम् -महादेव पाठक

यूनिट - 1, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

1.1 1-4 अध्यायाः

यूनिट - 2, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

2.1 5- 9 अध्यायाः

यूनिट - 3, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

3.1 10- 14 अध्यायाः

यूनिट - 4, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

4.1 15- 18 अध्यायाः

सहायकग्रन्थाः -

1. जातकतत्त्वम्- महादेव पाठकः चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।

तृतीयपत्रम्

शोधपरकः स्वशास्त्रीयविषयः -3

(सूर्यसिद्धान्तः- (ग्रहयुत्याधिकारात् मानाध्यायपर्यन्तम्)

UGJYDS703

क्रेडिट- 4, अङ्काः- 60

अधिगमोद्देश्यानि -

➤ समग्रस्यापि सूर्यसिद्धान्तसिद्धान्तानामध्येतृभ्योऽवबोधः।

➤ ग्रहगणितायचिन्तनम्।

अधिगमपरिणामाः -

➤ ज्योतिषतत्त्वविज्ञानेन ग्रहस्पष्टसिद्धिर्जायत इति परिज्ञानम्।

➤ ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वशास्त्रोपकारकत्वम्

पाठ्यग्रन्थः -

1. आधारग्रन्थः - सूर्यसिद्धान्तः (चन्द्रसूर्यग्रहण-छेद्यकाधिकाराः)

यूनिट - 1 क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

1.1. ग्रहयुत्याधिकारः-भग्रहयुत्याधिकारः

यूनिट - 2 क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

2.1 उदयास्ताधिकारः-चन्द्रश्रृङ्गेन्नत्याधिकारः

यूनिट - 3 क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

1.1. पाताधिकारः-मानाध्यायः

यूनिट - 4 क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

4.1. भूगोलाध्यायः

सन्दर्भग्रन्थः -

1. सूर्यसिद्धान्तः - प्रो.रामचन्द्र पाण्डेयः, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

चतुर्थपत्रम्
संस्कृतशोधप्रविधिः
UGJYDS704

क्रेडिट- 4, अङ्काः:- 60

पत्रस्योद्देश्यानि -

- छात्रेभ्यः शोधप्रविधेरवबोधनम्।
- छात्रेभ्यः शोधकार्ये उपयोगभूतानां विविधानां सामाग्रीणां संकलनकरणे सामर्थ्यमुत्पादनम्।
- छात्रेभ्यो विविधेषु विषयेषु शोधपत्रनिर्माणस्य शोधप्रबन्धलेखनस्य च बोधनम्।

पत्रस्य परिणामाः -

- छात्राः आवश्यकशोधप्रविधीनां सम्यगुत्तया ज्ञानं कृत्वा उत्कृष्टशोधपत्रलेखने शोधप्रबन्धनिर्माणे च पारङ्गतां भविष्यन्ति।
- छात्राः अनुसन्धानसन्दर्भे विभिन्नेषु पुस्तकालयेषु स्थानेषु च भ्रमणं कृत्वा तत्रत्यायाः व्यवस्थायाः विषये ज्ञानं करिष्यन्ति।

यूनिट-1 - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

1. सामान्यशोधप्रविधिः
2. संस्कृतशोधप्रविधिः

यूनिट-2 - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

2. शोधप्रक्रिया

यूनिट-3 - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

3. पाण्डुलिपिसम्बद्धशोधप्रविधिः

यूनिट-4 - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

4. आधुनिकसंस्कृतशोधः

सहायकग्रन्थाः -

1. संस्कृतशोधप्रविधि: - डॉ. सत्यनारायणआचार्य, राष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठम्, तिरुपति:।
2. संस्कृतशोधप्रविधि: - प्रो. प्रभुनाथ द्विवेदी, शारदा संस्कृत संस्थान, वाराणसी।
3. शोधप्रविधि एवं पाण्डुलिपिविज्ञान - डॉ. अभिराजराजेन्द्र मिश्र,
4. शोधप्रविधि: - प्रो. देवेन्द्रनाथ पाण्डेय
5. अनुसन्धानस्य प्रविधि- प्रक्रिया - डॉ. नगेन्द्र, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नवदेहली
6. संस्कृतशोधपारिजात - सत्यव्रत वर्मा
7. शोधप्रविधि एवं मात्रात्मक भूगोल - प्रो. हीरालाल यादव

पञ्चमपत्रम्

भावप्रकाशः

UGJYDE705

क्रेडिट- 4, अङ्काः:- 60

- छात्राणां फलितस्यावबोधः।
- ग्रहाणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च भावानां परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रदिशा पदार्थतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकभावस्वरूपपरिज्ञानम्।
- बृहज्जातकम् ग्रन्थोक्तपदार्थानां परिष्कृतलक्षणादिपरिज्ञानम्

आधारग्रन्थाः -

1. भावप्रकाशः:-डॉ.सत्येन्द्र मिश्रः - 4 क्रेडिट, 60 अङ्काः

यूनिट - 1 - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

- 1.1 संज्ञाध्याय
- 1.2. भावफलकथनाध्यायः
- 1.3. तन्वादिभावविचाराध्यायः

यूनिट - 2 - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

- 2.1. रव्यादिभावपदार्थकथनाध्यायः
- 2.2. तन्वादिद्वादश भावविचाराध्यायः
- 2.3. योगाध्यायः

यूनिट - 3 - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

- 3.1.स्त्रीजातकाध्यायः
- 3.2.दशाविचाराध्यायः
- 3.3. दशाफलाध्यायः

यूनिट - 4 - क्रेडिट -1, अङ्काः - 15

- 4.1. अन्तर्दशाफलाध्यायः
- 4.2. प्रत्यन्तर्दशाफलाध्यायः
- 4.3. दुष्टग्रहशान्त्यर्थदानजपाध्यायः
- 4.4. ग्रन्थकारपरिचयाध्यायः

सहायकग्रन्थाः -

1. भावप्रकाशः-डॉ. सत्येन्द्र मिश्रः , चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

अष्टमषाण्मासिकः

प्रथमपत्रम्

शोधपरकः स्वशास्त्रीयविषयः -4

(बृहज्जातकम् 10-28 अध्यायाः)

UGJYDS801

क्रेडिट- 4, अङ्काः- 60

अधिगमोद्देश्यानि -

- छात्राणां फलितस्यावबोधः।
- ग्रहाणां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च भावानां परिज्ञानम्।
- ज्योतिषशास्त्रदिशा पदार्थतत्त्वज्ञानस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकभावस्वरूपपरिज्ञानम्।
- बृहज्जातकम् ग्रन्थोक्तपदार्थानां परिष्कृतलक्षणादिपरिज्ञानम्।

आधारग्रन्थः- बृहज्जातकम्, केदार जोशीः

यूनिट - 1 , क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

1.1 दशमोऽध्यायः - चतुर्दशोऽध्यायः

यूनिट - 2 , क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

2.1 पञ्चदशोऽध्यायः- अष्टादशोऽध्यायः

यूनिट - 3 , क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

3.1. उनविंशोऽध्यायः-त्रयोविंशत्यध्यायः

यूनिट - 4, क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

4.1 चतुर्विंशत्यध्यायः-अष्टाविंशत्यध्यायः

सहायकग्रन्थः -

1. बृहज्जातकम्, केदार जोशीः, चौखम्बाविद्याभवन, वाराणसी - 221001

द्वितीयपत्रम्
शोधपरकः स्वशास्त्रीयविषयः -5
हस्तसंजीवनम्
UGJYDS802
क्रेडिट- 4, अङ्काः:- 60

अधिगमोद्देश्यानि

- छात्राणां सामुद्रिकशास्त्रमाधारीकृत्य सामुद्रिकलक्षणस्य प्रारम्भिकबोधः।
- शारीरिकअवयवानां यथार्थस्वरूपस्य परीक्षणाय निर्णयाय च तेषां विविधस्वभावान्विभज्य परिचाययनम्।
- लोकविज्ञानस्य सामुद्रिकशास्त्रस्य सूक्ष्मेक्षिकया प्रकाशनम्।
- सामुद्रिकशास्त्रस्य सम्यगवबोधनेन सहैव सामुद्रिकाचार्यपरम्पराया ऐतिह्यस्य च समवबोधः।

परिणामाः -

- सर्वप्रकारकप्रज्ञापरिष्कारकरेखापरिज्ञानम्।
- लोकप्रवृत्तिसाफल्यरेखापरीक्षणस्य परिज्ञानम्।

पाठ्यग्रन्थाः

- 5 सामुद्रिकरहस्यम् कालिका प्रसाद
- 6 हस्तसंजीवनम् मेघविजयगणि

पाठ्यग्रन्थः – हस्तसंजीवनम्

यूनिट – 1 क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

1. दर्शनाधिकारः

यूनिट – 2 क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

2. स्पर्शनाधिकारः

यूनिट – 3 क्रेडिट- 1, अङ्काः - 15

3. रेखाविमर्शनाधिकारः

यूनिट – 4 क्रेडिट - 1, अङ्काः - 15

4. विशेषाधिकारः

सन्दर्भग्रन्थाः -

1. हस्तसंजीवनम् -पं. ध्रुवकान्त झा, श्री ठाकुर प्रसाद पुस्तक भण्डार , वाराणसी

तृतीयपत्रम्
UGNYDIS803
लघुशोधप्रबन्धः
क्रेडिट – 12, अङ्काः –180

पत्रस्योद्देश्यानि -

- छात्रेभ्यः शास्त्रीयविषयेषु अनुसन्धानस्य प्रवृत्तिरुत्पादनम्।
- छात्रेभ्यः प्राचीनशास्त्रेषु विद्यमानानां विषयाणाम् अनुसन्धानमाध्यमेन लौकिकसमाजे उपस्थापनस्यावबोधनम्।
- छात्रेभ्यः शोधकार्ये ध्यातव्यबिन्दूनां परिज्ञानम्।
- छात्रेभ्यः उत्कृष्टशोधकार्यसम्पादने सामर्थ्यमुत्पादनम्।
- छात्राणां रचनात्मकलेखनशक्तेः विकासाय।

पत्रस्य परिणामाः -

- छात्राणां शास्त्रीयविषयेषु अनुसन्धानस्य प्रवृत्तिः समागमिष्यति।
- छात्राः प्राचीनशास्त्रेषु विद्यमानानां विषयाणाम् अनुसन्धानमाध्यमेन लौकिकसमाजस्य कृते उपस्थापनं करिष्यन्ति।
- छात्राः स्वस्य रचनात्मकलेखनशक्तेः विकासमाध्यमेन उत्कृष्टशोधकार्यं सम्पादयिष्यन्ति।

मूल्याङ्कनम् -

- शोधप्रबन्धस्य मूल्याङ्कनं बाह्य-आन्तरिकौ परीक्षकौ करिष्यतः।
- बाह्यपरीक्षको विषयविशेषज्ञः बहिस्ताद्विश्वविद्यालयाद् भविष्यति, आन्तरिकपरीक्षकश्च विभागीयः शोधनिर्देशको भविष्यति।
- बाह्यपरीक्षकस्य कृते 100 अङ्काः, आन्तरिकपरीक्षकस्य कृते 50 अङ्काः, साक्षात्कारस्य कृते 30 अङ्काश्च भविष्यन्ति।
- उत्तीर्णतायै 60 % प्रतिशतम् आवश्यकमिति

24/06/2026

(Dr. Nandan Kumar Tiwari)

Chairperson, BOS &
HOD, Sanskrit Jyotish

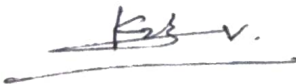
(Prof. Vinay Kumar Pandey)

External Subject Expert

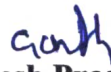
(Dr. Upendra Bhargav)

External Subject Expert

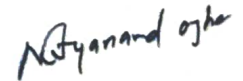
(Dr. Krishna Kumar Bhargav)

External Subject Expert

(Dr. Ganesh Prasad Mishra)

Faculty Member & Coordinator

(Dr. Nityanand Ojha)

External Subject Expert